

e-mail: i.sydor@tneu.edu.ua

Сидор І.П., к.е.н., доцент кафедри фінансів
ім. С.І. Юрія ТНЕУ

СПОЖИВЧИЙ КОШИК ТА РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Сыдор И.П., к.э.н., доцент кафедры финансов
им. С.И. Юрия ТНЭУ

ПОТРЕБИТЕЛЬСКАЯ КОРЗИНА И УРОВЕНЬ ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ В УКРАИНЕ

Sydor I.P., Ph.D., Associate Professor of Department
of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU

CONSUMER BASKET AND STANDARD OF LIVING IN UKRAINE

Інтеграція України до європейського та світового економічного простору передбачає її стратегічний курс на розбудову демократичної, правової, соціально та економічно високо розвинутої держави. Відтак, пріоритетом та стратегічним курсом державної політики повинна стати орієнтація на загальнолюдські цінності, які передбачають високий рівень якості життя громадян країни, запровадження соціальних, економічних, демократичних та європейських стандартів життєдіяльності людини. Для досягнення цієї мети кожне домогосподарство у своєму розпорядженні повинно мати відповідний обсяг фінансових ресурсів задля забезпечення відповідних умов проживання, освітньо-професійного та культурного розвитку, соціальних прав та гарантій. Саме тому першочерговим завданням соціальної політики уряду України повинно стати забезпечення належного і підвищення наявного рівня життя населення нашої держави шляхом забезпечення зростання суспільного добробуту громадян країни.

За визначенням представників ООН рівень життя громадян передбачає характеристику ступеня забезпеченості населення, домогосподарства та окремого індивіда матеріальними, духовними та соціальними благами і потребами, оцінювані множиною показників, а саме: доходи населення та заробітна плата працівників, рівень охорони здоров'я, освіти, умови праці, забезпеченість житлом, товарами довготривалого користування, продово-

лькими та непродовольчими товарами, очікувана тривалість життя при народженні [1].

Держава, забезпечуючи певний рівень життя населення, встановлює державні соціальні гарантії. Державними соціальними гарантіями є встановлені законами України мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму [2, с. 16].

Водночас, слід відмітити, що в Україні стандартів рівня та якості життя населення не існує, а в основу соціальної політики за визначенням соціальних гарантій покладено поняття «соціальних мінімумів». Проте, поняття «соціальний мінімум» і «соціальний стандарт» не є тотожними. Соціальний стандарт – це гарантія високого рівня і якості життя населення, який держава зобов'язана забезпечити своїм громадянам.

Формування соціальних стандартів пов'язане із визначенням соціальних нормативів, які в свою чергу класифікуються за характером задоволення соціальних потреб на:

– нормативи споживання (розмір споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів та деяких видів послуг за визначений проміжок часу);

– нормативи забезпечення;

– нормативи доходу [3].

В основі нормативів споживання закладено набір товарів, який характеризує типовий рівень і структуру місячного (річного) споживання людини або сім'ї, що формує споживчий кошик населення. В даному контексті доречно зупинитися на питанні формування споживчого кошика населення.

Споживчий кошик в Україні вперше було прийнято в 2000 р. і з того часу він суттєво не змінювався. Загальний ціновий показник споживчого кошика в 2013 р. склав 1108 грн., в грудні того ж року сума зросла до 1176 грн., на сьогодні – це мінімальна заробітна плата у сумі 1378 грн.

Вартість набору продуктів харчування для працюючих громадян в 2015 р. на 8% перевищувала відповідний прожитковий мінімум. Для порівняння, в 2000 р. вартість споживчого набору продуктів харчування в структурі прожиткового мінімуму для працездатної особи становила 55%, у 2005 р. – 60%, у 2010 р. – 75%.

За визначенням, поданим у Законі України «Про прожитковий мінімум» від 15.07.1999 № 966-XIV, прожитковий мінімум є вартісною величиною достатньою для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я, набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [4].

У 2016 р. була чергова спроба прийняти рішення щодо проекту Постанови Кабінету Міністрів України про введення нової споживчої корзини. Проте, цей проект було відкладено з метою проведення додаткових розрахунків з приводу вартості базових потреб українців. Як повідомляє правозахисник проекту «Відкритий Суд» Станіслав Батрин, який ініціював у зв'язку з проектом даного споживчого кошика українців скандальний судовий розгляд, проект постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження наборів продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг для основних соціальних і демографічних груп населення» було розглянуто 23 лютого 2016 р.

За інформацією газети «Дзеркало тижня», в 2015 р. Кабінет міністрів програв дві судові справи про необхідність перегляду прожиткового мінімуму і змісту «споживчого кошика» за позовом правозахисника Станіслава Батрина. Зараз рішення суду підлягає примусовому виконанню, а державна виконавча служба відкрила відповідне виробництво. Державний виконавець вирішує питання про відповідальність посадових осіб уряду і відповідних міністерств за невиконання рішення суду [5].

За оцінками експертів ООН в Україні за межею бідності живе близько 60% населення. До того ж, за їх розрахунками світова межа місячного доходу людини повинна становити не менше 510 доларів, у тому числі і в Україні. «Середня зарплата набагато нижче, ніж 510 доларів, це межа бідності, споживання на 17 доларів на день. Більшість українських пенсіонерів живуть за межею виживання, за межею абсолютної бідності, тобто споживання нижче, ніж 5 доларів на день» [1].

На сьогодні експерти оцінюють вартість споживчого кошика в рази вище тих сум, які встановлені державою. На їх думку, вартість споживчого кошика в Україні повинна становити не менше 6000 грн.

Сьогодні в споживчому кошику України налічується 300 видів послуг. Для порівняння в Іспанії та Німеччині – близько 480, Англії – 350. До

прикладу, у споживчому кошику британця передбачені витрати на підключення до інтернету, покупку мр-3-плеєра та гітари, а також послуги садівника. Навіть найменш забезпечені німці мають право на цифровий фотоапарат та відеокамеру, сканер та принтер, а також тонометр. Французи закладають у споживчий кошик послуги перукаря, косметичні засоби та харчі для котів і собак. «Стурбовані» здоровим способом життя американці мають у кошику тютюнові та горілчані напої, а також витрати на мобільний та комп'ютерний зв'язок [5].

Окрім того, експерти вважають, що найраціональнішою є така структура споживання, коли на харчування витрачається до третини доходів, непродовольчі товари (одяг, меблі) – 47%, а решта – на послуги. В українському споживчому кошику найбільша частка доходів (понад 75%) витрачається на харчі, а деякі непродовольчі товари та послуги не згадуються взагалі. Наприклад, вважається, що пенсіонерам не потрібні ані плавки, ані купальники, школярі можуть обійтися двома підручниками на рік, а студенти взагалі мають обходитися без підручників. Платна медицина та платна вища освіта взагалі не згадуються, бо, згідно із Конституцією, вони в Україні мають надаватися безкоштовно [1].

Таким чином, визначення прожиткового мінімуму, який названо в українському законодавстві базовим соціальним стандартом, суперечить самому поняттю «стандарт». Мінімальні набори продуктів харчування, одягу та послуг, ніяк не можуть бути стандартом, адже не здатні задовольнити основні соціально-культурні потреби громадян.

Встановлені в Україні соціальні стандарти, норми та нормативи не відповідають реальним потребам населення, а відтак дієвість та ефективність бюджетних соціальних і економічних програм є сумнівною. Зазначене стосується також використання у якості базового соціального стандарту – прожиткового мінімуму – як вартості забезпечення мінімальних фізіологічних та соціальних потреб для вітчизняних домогосподарств.

Таким чином, встановлення показників соціальних стандартів життя населення, які відображають реальні потреби громадян країни, дозволить не лише покращити якість соціальної складової та підвищити стандарти життя на рівні держави, а й сприятиме зменшенню соціальної складової у видатках державного бюджету через чіткість урегулювання інтересів кожного із суб'єктів фінансових відносин та адаптації до функціонування в умовах ринкової економіки.

Література:

1. Споживчий кошик: життя впроголодь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.news.finance.ua>.
2. Державне фінансове забезпечення соціальної сфери / За ред. Т.М. Кір'ян та Ю.В. Пасічника. – Черкаси, видавець Чабаненко Ю., 2012. – 398 с.
3. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про прожитковий мінімум» від 15.07.1999 № 966-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. Кабмін не зміг затвердити резонансну постанову про новий «споживчий кошик» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/UKRAINE/kabmin-ne-zmig-zatverditi-rezonansnu-postanovu-pro-noviy-spozhyvchiy-koshik-203871.html>.

e-mail: a.sydorchuk@tneu.edu.ua

Сидорчук А.А., *к.е.н, доцент кафедри фінансів
ім. С.І. Юрія ТНЕУ*

НЕОБХІДНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Сыдорчук А.А., *к.э.н, доцент кафедры финансов
им. С.И. Юрия ТНЭУ*

НЕОБХОДИМОСТЬ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСАМИ ДОМОХОЗЯЙСТВ

Sydorchuk A.A., *Ph.D., Associated Professor of Department
of Finance named after S.I. Yuriy, TNEU*

NECESSITY FOR MANAGEMENT FINANCE OF HOUSEHOLDS

Емпіричний досвід свідчить про погіршення добробуту домогосподарств України у пенсійний та передпенсійний періоди, що зумовлено тим, що основна (єдина) форма доходу у період трудової активності заробітна плата, замінюється на іншу – основну (єдину) форму – пенсійну соціальну виплату. Враховуючи діючі правила призначення державних пенсій у солідарній системі, а саме, розмір майбутньої пенсії визначається як